

הלכות הדרף היומי

מסכת יומא

תוכן

- א. כל השיעורין כולן בכזית.....1
- ב. טומאת אוכלין כביצה.....2
- ג. שיעורים של עונשין הלכה למשה מסיני.....2
- ד. השותה מלא לוגמיו ... לא מלא לוגמיו ממש אלא כל שאילו יסלקנו לצד אחד ויראה כמלא לוגמיו.....2
- ה. אכל אומצא ומילחא מצטרף ... ציר שעל גבי ירק מצטרף לככותבת ביום הכפורים 4
- ו. האוכל אכילה גסה ביום הכפורים פטור.....4
- ז. זר שאכל תרומה אכילה גסה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש.....5

דף פ.

א. כל השיעורין כולן בכזית

כל איסורי מאכלות¹ שבתורה² שיעורן בכזית³ בינוני⁴, בין למלקות בין לזאת בין למיתה בידי שמים⁵.

¹ רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק יד הלכה א

² אכילת חלב ודם ונותר ופיגול וטמא ונבלה ובהמה טמאה וגיד הנשה ובשר המת להאחיל ומגע נבלות
³ בשו"ע או"ח תפא א כתב י"א שהוא חצי ביצה וכונתו לדעת תוס' ועיי"ש במ"ב ס"ק א "שדעת הרמב"ם דכזית הוא כשליש ביצה ועיין במ"א וביאור הגר"א מש"כ בזה ... מש"כ המחבר כזית כחצי ביצה לאו מלתא פסיקתא היא בזמנינו דיש מאחרונים שהוכיחו דביצים המצויים בזמנינו נתקטנו הרבה עד למחצה מכפי שהיו בימים הקדמונים שבהם שיערו חכמים ולפ"ז בכל מקום שהשיעור הוא כחצי ביצה צריך לשער בכביצה בזמנינו".
ובמדת הביצה הבינונית שבימינו עם קליפתה נחלקן הדיעות ומובא הכלבשיעורין של תורה (מהגר"י קניבסקי זצ"ל ובס' שעורי תורה (מהגר"א נאה זצ"ל) שיש אומרים ששיעורה 50 סמ"ק ויש אומרים 57.6 סמ"ק, ולשיטות שנתקטנו הביצים יש להכפיל מדות אלו, נמצא מדת הביצה לשיטה אחת 100 סמ"ק ולאידך 115.2

⁴ וגם בדם זהו שיעורו כזית שהרי כשיקרוש רביעית דם יעמוד על כזית ושיעור אחד הוא. ערוה"ש יו"ד סו ד.
ונראה דפשוט להכסף משנה דגבי איסורי מאכלות שיעור משקין ברביעית. ולומר דכוונת הר"מ דממחה כזית יבש והוי רביעית בלח זה אינו מוכרח, דלא כל המשקין שוים אם כן אפשר לחלק דכל היבא דכתיב שתיה הוא דוקא רביעית אבל היכי דכתיב אכילה רק שתיה בכלל אכילה, הוי ליה בכזית כלשון אכילה. ספר מנחת חינוך מצוה קמח אות יג.

⁵ ונפקא מינה לפסול עדות שבפחות מכזית אינו פסול לעדות מן התורה שאינו אלא חצי שיעור כמש"כ בפמ"ג בפתיחה כוללת ח"א אות כד וח"ג אות יד, ועוד נ"מ בנתערב כזית בכדי אכילת פרס כלומר כזית בשלוש ארבע ביצים דלכו"ע אמרינן ביה טעם כעיק מן התורה עיין ב"י יו"ד צח ופמ"ג בפתיחה שער התערבות ועיין שם עוד שגם אבר מן החי שאין בו כזית לא הוה בריה, וכן כתב הפרי תואר אות א'. והכרתי ופלתי אות ג' כתב בפשיטות להיפך דאף פחות מכזית הוה בריה. ולא ידענא כיון דהטעם דאחשביה רחמנא למלקות, כל שאין כזית פטור הוא.

הלכות הרף היומי

מסכת יומא

ב. טומאת אוכלין כביצה

כמה שיעור אוכלין לטומאה⁶ לטומאת עצמן כל שהן אפילו שמשום או הרדל מתטמא, שנאמר כל האוכל אשר יאכל כל שהוא⁷, ואין אוכל טמא מטמא אוכל אחר או משקין או ידים עד שיהיה בו כביצה בלא קליפתה. וי"א⁸ שאף לקבל טומאה צריך שיהיה בו שיעור כביצה⁹.

ג. שיעורים של עונשין הלכה למשה מסיני

שיעור כזית לענין איסורי אכילה עם כל¹⁰ השיעורין הלכה למשה מסיני הם¹¹, ואסור מן התורה לאכול כל שהוא מדבר האסור, אבל אינו לוקה אלא על כזית, ואם אכל כל שהוא פחות מכשיעור מכין אותו מכת מרדות.

והלכה למשה מסיני שצריך כזית בכל האיסורין גם במקום שלא כתוב לשון אכילה¹².

ד. השותה מלא לוגמיו ... לא מלא לוגמיו ממש אלא כל

שאי'לו יסלקנו לצד אחד ויראה כמלא לוגמיו

⁶ רמב"ם הלכות טומאת אוכלין פרק ד הלכה א. ורש"י מובא בתוס' פסחים לג.:

⁷ ועיין אהלי יהודה על הרמב"ם שכתב "נראה לומר דלעולם אוכלין מקבלין טומאה בכל שהוא ויש אוכלין שמקבלין בכביצה והוא כשמין האוכל הוא בכ"ש כמו שומשום או הרדל דמינס הוא בכ"ש הוא מקבל טומאה בכל שהוא כיון שמינו הוא ומה שכתב בתורת כהנים מכל האוכל מלמד שמטמא בכ"ש ר"ל שמין האוכל הוא כ"ש שזה שאמר הכתוב מכל האוכל שהוא מין אוכל מדלא אמר מכל מאכל וזהו מ"ש הרמב"ם שומשום או הרדל ... אבל אם מין האוכל אינו כל שהוא כמו בשר או ביצה או פת בעינן כדי שיקבל טומאה כביצה".

⁸ תוס' פסחים לג: ד"ה לאימת וכתבו דאף רש"י חזר בו וס"ל הכי

⁹ ועיין משנה שם "נסתפקתי למ"ד דאוכל פחות מכביצה אינו מקבל טומאה אם שני הצאי ביצה נטמאו כל אחד בפני עצמו וחזרו ונצטרפו ונעשו כביצה מי הוו טמאים או דילמא כיון דבשעת קבלת הטומאה לא היה בו כשיעור נמצא שלא קיבל טומאה וא"כ כי נצטרפו אח"כ אינו מעלה ומוריד".

¹⁰ רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק יד הלכה ב

¹¹ ועי' ברמב"ם פ"א ה"ג מממרים שכתב הרמב"ם (וכ"כ בהקדמה לפירוש המשניות בזרעים, וכן משמע מתורה הלכה, יבמות ע"ז: [ועי"ש בערוך לנר, וע"ע בתוס' הרא"ש שם]) שבכל דבר שהלכה למשה מסיני הוא לא שייך בו מחלוקת לעולם, וא"כ הא דאיתא בגמ'להלן. שמא יבא בית דין וירבה בשיעורים, איך שייך. וצריך לפרש הגמ' שיבא ב"ד וירבה בשיעורים, שיאמרו כי הזית שעליו יש הלכה למשה מסיני הוא לא כל כך גדול אלא כך וכך (וכמו בימינו שיש שיטות בשיעורי הזו"א ז"ל ושיטות אחרים). אבל בירושלמי פאה פ"א ה"א (ב' א) משמע דא"נ ולמאן דאמר שיעורין הלכה למשה מסיני לא שייך מחלוקת, ולמאן דאמר שהשיעורים אינן הלכה למשה מסיני שייך שמא יבא בית דין. שולי הגליון – פני מנחם

¹² מנחת חינוך מצוה קמה אות ה ולכן גם כשאינו אלא איסור עשה כגון עשה שאינו זבוח אינו אלא בכזית. שם קנ"ב, וקנ"ב וכל מקום שאין אנו מוצאים שיעור מפורש, סתמא הוא בכזית אפילו בלא לאו דאכילה. שם מצוה טו – אות ז

הלכות הדרף היומי

מסכת יומא

השותה ביום¹³ הכיפורים כמלא לוגמיו חיוב, שקים להו לרבנן שבשיעור זה מתיישב דעתו של אדם והלך ממנו העינוי. ומשערין במלא לוגמיו של השותה עצמו כל אדם לפי מה שהוא, הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו¹⁴.

ולא מלא לוגמיו ממש, אלא פחות מכמלוא לוגמיו, כל שאלו מסלקו לצד אחד מפיו שיהא לחי אחד מלא ובולט ואז יראה ממילא כאלו שניהם מלאין, ויראה כמלא לוגמיו, והוא פחות מרביעית הלוג באדם בינוני. אצל המבוגר הבינוני נע שיעור זה בין 40 ל – 45 גרם מים¹⁵. אך שיעור זה שונה אצל כל אחד ואחד.

שתיות מצטרפות זו עם זו¹⁶, כגון ששתה מעט והפסיק מעט וחזר ושתה מעט ובין שתיהן יש כמות של כמלא לוגמיו חיוב.

במה דברים אמורים כשלא שהא מתחלת שתיה ראשונה עד סוף שתיה אחרונה יותר מכדי שתיית רביעית הלוג¹⁷, אבל אם שהא יותר מכדי שתיית רביעית אין מצטרפין¹⁸.

ויש אומרים¹⁹ שלעולם הן מצטרפין אלא אם כן שהא מתחלת שתיה ראשונה עד סוף שתיה אחרונה יותר מכדי אכילת פרס כמו בעירוף שתי אכילות.

ולענין הלכה יש להחמיר לכתחלה ולפסוק כסברא האחרונה

כל שיעורין הללו בין שיעור אכילה בין שיעור שתיה לא נאמרו אלא לענין חיוב חטאת (וגם לנו יש נפקא מינה לענין חולה שיש בו סכנה כמו שיתבאר) אבל לענין איסור אפילו אכל כל שהוא ושתה כל שהוא הרי עשה איסור מן התורה וכן הדין בכל איסורין שבתורה שנאמר בהם שיעורים שאפילו במשהו מהן יש איסור מן התורה.

¹³ שו"ע ונו"כ או"ח תריב ט

¹⁴ ושמעתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל, דיש להסתפק אם שיניים תותכות ממעטות את השיעור של כמלוא לוגמיו, ובפרט אם עשו אותם רק סמוך ליוהכ"פ, וכן למי שעקרו ממנו שיניים בעיוהכ"פ, אם תיכף גדל השיעור של כמלוא לוגמיו בגלל זה, אשר כל המעם של שיעור זה הוא משום דבהכי מיתבי דעתיה דידיה, ולכאורה לא מסתבר שתיכף ומיד משתנה היתובא דעתא של האדם. שמירת שבת כהלכתה – הערות פרק לט הערה עה

¹⁵ שמירת שבת כהלכתה שם אות כב

¹⁶ שו"ע ונו"כ שם י

¹⁷ מוכח מזה דמה ששהא בשעת השתיה הוא בכלל השיעור וא"צ שיששהא שיעור שתיית רביעית בין שתיה לשתיה אלא כל ששהא בין השתיות והשהיות יותר מרביעית פטור (מאמר מרדכי ע"ש) ודין זה הוא אפילו לא הפסיק כלל אלא ששתה מעט מעט עד ששהא ע"ז יותר משתיית רביעית פטור. ביאור הלכה שם הכי איתא בתוספתא פרק בתרא דיומא (פ"ד ה"ד) וכן פסק הרמב"ם (שם ה"ד, מאכ"א פ"ד ה"ט, תרומות פ"י ה"ג) במחבר הביא דעה זו בסתם וא"כ משמע דדעתו לפסוק כן.

¹⁹ הראב"ד (השגות תרומות שם) והר"ן (יומא ג. ד"ה ולענין צרופן של משקין) והפר"ח והגר"א כתבו כדעה זו לעיקר. וביוה"כ הוי לחומרא שחייב גם בהפסקה ארוכה ולענין קידוש הוי לקולא שא"צ לשתות בבת אחת ועיין שער הציון סימן רעא ס"ק סט משמע נקט לעיקר גם לקידוש כדעת הגר"א.

הלכות הרף היומי

מסכת יומא

אינו חייב אלא אם שתה בלי הפסק הרבה בינתיים. י"א²⁰ דהיינו שלא ישהה מתחלת שתיה ראשונה עד סוף שתיה אחרונה יותר מכדי שתיית רביעית. וי"א²¹ שהוא שיעור כדי אכילת פרס, כשיעור שנאמר באוכלין

כל המשקין מצטרפין זה עם זה להשלים כמלא לוגמיו.

דף פ:

ה. אבל אומצא ומילחא מצטרף... ציר שעל גבי ירק מצטרף לככותבת ביום הכפורים

אע"ג שאוכלין²² ומשקין שאכל הצי שיעור ושתה הצי שיעור אין מצטרפין, לפי שאין דעתו מתיישבת בכך, אבל האוכל ירק עם הציר שעליו וכן בשר עם המלה שעליו, הרי הציר והמלה מצטרפין להשלים לכשיעור לפי שכל משקה הבא להכשיר את האוכל הרי הוא כאוכל. וכן הדין בשרה פתו ביין או במים מצטרף היין או המים להפת.

ו. האוכל אכילה גסה ביום הכפורים פטור

האוכל ביום הכיפורים אכילה גסה פטור אבל אסור מדדרבנן²³, כגון שלאחר שאכל הרבה בערב יום הכיפורים, אבל מיד ביום הכיפורים בתחלת הלילה כשהיה עדיין שבע ומלא מאכילת ערב יום הכיפורים, ואינו נהנה כלל מאכילה גסה זו והיא מזקת לגופו, לפיכך הוא פטור מכרת שנאמר אשר לא תעונה פרט למזיק גופו באכילה שהוא מעונה. אבל אם אינו קין באוכל ורק שהיה שבע ואינו מתאוה לאכול, ואעפ"כ הוא מרגיש טעם כשאוכל, חייב²⁴.

במה דברים אמורים כשאכל מאכלים שאינם ראויים אלא למי שהוא רעב, אבל אם אכל מאכלים הראויים אף למי שהוא שבע כגון מאכלים המתובלים והמבושמים שיש בהם הנאה לגוף, אף לשבע חייב אף על פי שאכלן על השובע, דרוחא לביסומא שכיח.

²⁰ תוספות שבת ושאר אחרונים או"ח רע"א יג

²¹ עיין בהגר"א סימן תרי"ב שהסכים דבשתיה נמי שיעור הפסק כדי אכילת פרס כמו באכילה.

²² שו"ע ונו"כ או"ח תריב ב

²³ שו"ע ונו"כ שם ו מכין אותו מכת מרדות. שעה"צ שם ס"ק טז בשם המאירי.

²⁴ מ"ב שם ס"ק יד

הלכות הדרף היומי

מסכת יומא

והוא שלא אכל הרבה כל כך בערב יום הכיפורים עד שיקוץ בכל מיני מזון, אבל אם קץ במזונו אף על פי שאכל מאכל מבושם פטור, ואין דבר זה תלוי אלא לפי מה שמרגיש בנפשו אם יש לו הנאה באכילה גסה זו²⁵.

הנאת אכילה ושתייה אסורה ביום הכיפורים²⁶ אף על פי שאינו אוכלו ושותהו כגון שטועם לחיך ופולט ואפילו דברים שאינם ראויים לאכילה כגון עצי בשמים ועץ מתוק אסור לטעום כדי ללחלח גרונו ולפלוט.

אבל מותר להריח כל מיני ריח ביום הכיפורים לפי שהריח הוא דבר שאין הגוף נהנה ממנו כלל אלא הנשמה בלבד נהנית ממנו לפיכך לא נאסר ביום הכיפורים ואדרבא טוב להריח כדי למלאות מנין מאה ברכות.

ז. זר שאכל תרומה אכילה גסה משלם את הקרן ואינו

משלם את החומש

זר שאכל²⁷ תרומה בשגגה משלם קרן וחומש, היה שבע וקץ במזונו והוסיף על שבעו באכילת תרומה אינו משלם את החומש, שנאמר כי יאכל לא שיזיק את עצמו, וכן הכוסס את השעורים פטור מן החומש מפני שהזיק עצמו, אך אסור מדרבנן.

בקרן חייב אם הוא תרומה שזכה בה כהן דלא גרע מגזלן אבל אם לא זכה בה כהן פטור דהוי ממון שאין לו תובעין וי"א דמדרבנן חייב בקרן אף אם לא זכה בה כהן.

אם היה מאכל מבושם או מתובל חייב דמסתמא נהנה בזה קצת אף אם הוא שבע ביותר דרווחא לבסומי שכיח אבל אם מרגיש בנפשו שכואב לו האכילה וקץ בה פטור גם בזה

²⁵ מ"ב שם מזו וש"ע הרב שם ו

²⁶ לשון ש"ע הרב שם ומשמע שאהוא איסור עצמי ולא רק חשש שמא יבלע. ועיי"ש סי' תקסו ג ותרין ד ובמ"ב יא

²⁷ רמב"ם הלכות תרומות פרק י הלכה ה